

Magdalena Jelonek

Uniwersytet jako partner regionalny : beneficjent, przedsiębiorca czy kluczowy gracz?

Kultura i Polityka : zeszyty naukowe Wyższej Szkoły Europejskiej im. ks.
Józefa Tischnera w Krakowie nr 5, 140-154

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Magdalena Jelonek*

UNIwersYTET JAKO PARTNER REGIONALNY. BENEFICJENT, PRZEDSIĘBIORCA CZY KLUCZOWY GRACZ?

Streszczenie

Celem niniejszego artykułu jest analiza relacji pomiędzy kluczowymi aktorami regionalnymi (zarówno z poziomu przedsiębiorstw, jak i władzy samorządowej) a uniwersytetem. Relacje te scharakteryzowane zostały dzięki rekonstrukcji i porównaniu celów działania poszczególnych aktorów (decydenci regionalni – przedsiębiorstwa – uniwersytet). Koncepcja teoretyczna poparta została danymi empirycznymi zebranymi w trakcie pracy badawczej w ramach grantu promotorского MNiSW pt. „Społeczna produktywność szkół wyższych. Nowa koncepcja produktywności nauczania” (wywiady pogłębione z kluczowymi przedstawicielami uniwersytetów, władzy lokalnej/regionalnej i przedsiębiorstw). Rezultatem pracy jest odpowiedź na pytania nurtujące ostatnio zarówno środowiska naukowe, jak i szerokie środowiska społeczne: w jaki sposób uniwersytet może „się otworzyć” na swoje otoczenie społeczne i w jakich obszarach otwarcie to może przynieść najwięcej korzyści i dla samego uniwersytetu, i dla regionu.

140

Słowa kluczowe

Uniwersytet, region, współpraca regionalna.

* **Magdalena Jelonek** – doktorantka w Zakładzie Socjologii Gospodarki, Edukacji i Metod Badań Społecznych Uniwersytetu Jagiellońskiego. Stypendystka z Funduszu im. Adama Krzyżanowskiego. Absolwentka socjologii Uniwersytetu Jagiellońskiego (specjalność: socjologia gospodarki i badania rynku) oraz Akademii Pedagogicznej (specjalność: praca socjalna). Wykładowca w Wyższej Szkole Europejskiej im. Ks. J. Tischnera.

Prowadzi zajęcia z szeroko rozumianego obszaru metodologii badań społecznych, włącznie z zaawansowaną analizą danych. Szczególną uwagę w pracy naukowej poświęca zagadnieniom związanym z socjologią edukacji, jakością kształcenia, w tym w szczególności z analizą produktywności szkół wyższych.

Autorka licznych badań diagnozujących sytuację społeczną (Diagnoza stanu edukacji Miasta Krakowa, Analiza aktualnego stanu wdrażania reformy systemu opieki nad dzieckiem i rodziną w województwie małopolskim itp.). Brała udział w wielu projektach badawczych, m.in. w pilotażowej na skalę kraju ewaluacji śródkresowej Działania 1.2 i 1.3 Sektorowego Programu Operacyjnego Rozwoju Zasobów Ludzkich 2004–2006, w badaniach diagnozujących sytuację w zakresie kształcenia ustawicznego w województwie małopolskim. Jest także współautorką ekspertyzy powstałej na zamówienie Ministerstwa Finansów RP pt. „Warunki i zakres wprowadzenia audytu efektywnościowego (ewaluacji) w polskiej administracji”.



W polskiej literaturze z zakresu nauk społecznych widać w ostatnich czasach znaczne ożywienie wielowątkowej dyskusji na temat współczesnych uniwersytetów. Dogłębnie rozpatruje się kwestię tożsamości uniwersytetu (por. Bauman 2003, Solska 2008), jego roli społecznej (por. Galar 1998, Woźnicki 2007, Samsonowicz 2008) oraz nowej sytuacji, w jakiej znalazł się wrzucony w wir reform europejskiego szkolnictwa wyższego (por. Krajewski 2004). W rozważaniach dotyczących funkcjonowania uniwersytetów wyraźna jest krytyka uczelni (por. Sławek 2002), rzadko jednak przynosi ona rozwiązania praktyczne, ograniczając się zazwyczaj do wskazania słabych stron systemu szkolnictwa wyższego.

Nieco inaczej zainteresowania rozkładają się w literaturze zagranicznej, w tym przede wszystkim anglosaskiej, w której istnieje silny nurt rozważań na temat społecznej użyteczności szkół wyższych (por. Barnett 1997, Galvin 1999, Rhoades 2001, Poole 2005, Brennan 2008). Nurt ten rozgałęzia się na, z jednej strony, często opisywane w ostatnich latach przemiany zarówno w amerykańskich (por. Gornitzka, Kogan, Amaral 2005), jak i w europejskich systemach szkolnictwa wyższego (por. Chan 2005, Massen, Olsen 2007, Heinze, Knill 2008). Z drugiej strony skupia się na wymiarze praktycznym, analitycznym, charakteryzującym różne podejścia do pomiaru efektów pracy uczelni (por. Aitkin, Anderson, Hinde 1981).

Niniejszy artykuł odwołuje się do tych teoretycznych rozważań i krytyki funkcjonowania uniwersytetów, równocześnie odnosząc się do sformułowanego przez Komisję Europejską postulatu otwarcia się uczelni na ich społeczne i gospodarcze środowisko regionalne. Wszelkie prezentowane w nim cytaty zostały zgromadzone w trakcie wywiadów pogłębionych przeprowadzonych z przedstawicielami sektora szkolnictwa wyższego, władzy regionalnej i przedsiębiorstw¹.

¹ Artykuł powstał na podstawie fragmentów rozdziałów pracy doktorskiej pt. „Społeczna produktywność szkół wyższych. Nowa koncepcja produktywności nauczania”. Badania, których wyniki zaprezentowano w pracy, zostały sfinansowane z grantu promotorskiego MNiSW, nr N N116 111034. W ramach badań przeprowadzono 22 wywiady pogłębione z przedstawicielami świata nauki, władz regionalnych i przedsiębiorstw. W wywiadach brali udział: podsekretarz stanu w MNiSW prof. dr hab. G. Praweńska-Skrzypek, Prezes Fundacji Rektorów Polskich prof. dr hab. J. Woźnicki, Rektor UJ prof. dr hab. K. Musioł, Prorektor UJ ds. rozwoju prof. dr hab. P. Tworzewski, Prorektor UJ ds. dydaktyki prof. dr hab. A. Mania, Rektor Wyższej Szkoły Europejskiej im. ks. J. Tishnera dr J. Gowin, Kierownik Katedry GAP UE w Krakowie prof. dr hab. J. Hausner, ekspert boloński prof. dr hab. J. Mirecka, Dziekan Wydziału Biochemii, Biofizyki i Biotechnologii UJ prof. dr hab. W. Froncisz, Dziekan Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi UJ prof. dr hab. K. Krzemiń, Dziekan Wydziału Zarządzania i Komunikacji Społecznej UJ dr hab. J. Ostaszewski,

Rozwojowa triada: uniwersytet – samorząd regionalny – przedsiębiorstwa

W ostatnim dziesięcioleciu pojawił się dodatkowo, niezwykle ważny nurt rozważań w obszarze społecznej użyteczności szkół wyższych, związany z wciąż wzrastającym zainteresowaniem rozwojem regionalnym (por. Thaman 2007, Laredo 2007). Szkoły wyższe, zgodnie z koncepcjami: gospodarki opartej na wiedzy, kapitału ludzkiego czy innowacyjności pełnią istotną funkcję w pobudzaniu regionu do kreatywności i twórczej zmiany.

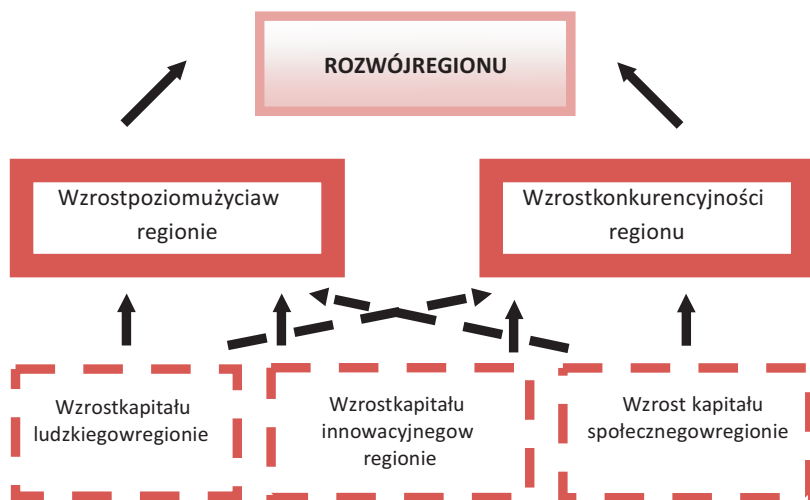
Zadania uczelni coraz częściej odnoszone są do idei rozwoju regionu, którą zgodnie z koncepcją G. Gorzelaka scharakteryzować można za pomocą kilku stwierdzeń. Po pierwsze współczesna gospodarka kształtowana jest przez trzy kluczowe procesy, którymi są: globalizacja, konkurencja i innowacja, a przewagę konkurencyjną uzyskują te regiony, w których przedsiębiorstwa wytwarzają innowację (zgodnie z zasadą nr 1 – innowacja sama tworzy sobie popyt). Region, który konkuruje innowacją, zawsze będzie bogatszy od regionu konkurującego kosztami pracy. Po drugie przedsiębiorstwa innowacyjne, szukając korzystnych warunków rozwoju, zwracają uwagę głównie na czynniki jakościowe danego miejsca, takie jak kwalifikacje jego mieszkańców, infrastruktura, zaplecze naukowo-badawcze, sprawne władze publiczne itp. (zasada nr 2 – podaż wysokiej jakości kapitału ludzkiego jest warunkiem rozwoju innowacyjności w regionie). Po trzecie wzrasta rola kapitału społecznego rozumianego jako umiejętność współpracy, wzajemne zaufanie, sieć powiązań, partnerstwa. Rośnie zatem rola czynników wewnętrznych, charakterystyk środowiska biznesowego i administracyjnego dla rozwoju regionalnego (zasada nr 3 – im wyższy kapitał społeczny w regionie, tym efektywniej wykorzystany kapitał ludzki; por. Gorzelak 2006, 2008).

Analizując zatem problematykę wkładu wnoszonego przez jednostki akademickie w rozwój danego obszaru, zwrócić powinniśmy uwagę na ich rolę w zakresie: podnoszenia poziomu życia w regionie, jak

prof. UJ, Wojewoda Małopolski J. Miller, Prezydent Miasta Krakowa prof. dr hab. J. Majchrowski, członek Zarządu Województwa Małopolskiego M. Sowa, Dyrektor Wojewódzkiego Urzędu Pracy A. Martynuska, Dyrektor Departamentu Polityki Regionalnej Urzędu Marszałkowskiego J. Woźniak, Dyrektor Zespołu RZL PARP A. Świebocka-Nerkowska, Prezes Polskiego Towarzystwa Przemysłowego dr T. Syryjczyk, Prezes Małopolskiej Izby Rzemiosła i Przedsiębiorczości Z. Treła, Prezes Krakowskiej Kongregacji Kupieckiej W. Jopek, Prezes Izby Przemysłowo Handlowej I. Rokita-Kwietniak, Prezes Małopolskiej Agencji Rozwoju Regionalnego Krzysztof Krzysztofiak.

i zwiększania jego konkurencyjności. Uniwersytet będzie mógł się przyczynić w różnorodny sposób do osiągnięcia tych dwóch celów.

Rysunek 8. Wybrane elementy wkładu uniwersytetów w rozwój regionu



Źródło: Opracowanie własne.

Trzy dziedziny społecznej użyteczności uniwersytetu w sposób szczególny omawiane są w ostatnich latach. Są to z jednej strony działania mające na celu moderowanie wzrostu kapitału ludzkiego i to zarówno w jego wymiarze intelektualnym, zdrowotnym, jak i w związku z kształtowaniem postaw absolwentów. Z drugiej są to wszelkie interwencje nakierowane na poprawę kapitału społecznego, celujące w poprawę zaufania i współpracy w regionie. Trzeci wymiar wiąże się z badawczą rolą uniwersytetów i ukierunkowaniem działania szkół na poprawę potencjału technologicznego i innowacyjnego danego obszaru.

Nadmienione cele nie wyczerpują szerokiego zakresu inicjatyw społecznie użytecznych, które podejmowane są przez uczelnie. Warto wspomnieć choćby o szeregu działań dodatkowych skierowanych do środowisk regionalnych (np. wszelkiego rodzaju centra, parki naukowe, inkubatory, centra karier, centra kształcenia ustawicznego, e-learningu, przedsiębiorczości).

Koncepcja regionalnej gospodarki opartej na wiedzy wiąże się w sposób bezpośredni z pojęciem kapitału ludzkiego, który uważany jest współcześnie za podstawowy element zwiększający produktywność.

ność pracy, a tym samym dynamizujący tę gospodarkę (por. Carneiro, Heckman 2003, Becker i inni 2005, George 2006, Bassi, McMurrer 2008, Dziedziczak-Foltyn, Prorok 2008).

Rozważania na temat kapitału ludzkiego obecne są w debacie akademickiej od lat 60. XX wieku, kiedy to zainteresowano się zjawiskiem utrzymywania się wzrostu gospodarczego pomimo relatywnie wolniejszego zwiększania się bądź pozostawania na tym samym poziomie zasobów takich, jak: kapitał, ziemia i praca (por. Cichy 2008). Szczegółowa analiza powyższej kwestii doprowadziła badaczy do wniosku, że to właściwy poziom produkcji i akumulacji kapitału ludzkiego jest czynnikiem tłumaczącym długookresowy wzrost gospodarczy (por. Laitner 1993)².

Kapitał społeczny definiowany jest najczęściej w kontekście pojęć takich, jak: zaufanie, normy społeczne czy więzi zidentyfikowane w grupie (por. Putnam 1995, Temple 2001). F. Fukuyama określa go jako „zestaw nieformalnych wartości i norm etycznych wspólnych dla członków określonej grupy i umożliwiający im skuteczne współdziałanie” (Fukuyama 2003: 169), a wartości te tworzone są w toku codziennych interakcji. O ile kapitał ludzki traktowany jest zazwyczaj jako charakterystyka indywidualna, o tyle kapitał społeczny jest raczej cechą pewnej zbiorowości, przejawiającą się w zwiększonym uczestnictwie jednostek w inicjatywach grupowych (sieciach, partnerstwach itp.) oraz w zwiększonym zaangażowaniu obywatelskim (por. Temple 2001). Jest on niejednokrotnie porównywany ze „smarem”, który uelastycznia sformalizowane (najczęściej prawem) relacje pomiędzy jednostkami, tym samym umożliwiając im zdecydowanie szybsze i efektywniejsze działania zbiorowe (Fukuyama 2003). Zmniejsza więc koszty transakcji, głównie te związane z kontrolą pracy partnerów, skracając czas potrzebny do finalizacji działania.

Ostatni z wyróżnionych zasobów – kapitał innowacyjny danego regionu zdefiniować możemy w odniesieniu do możliwości wdrożenia procesów doskonalenia i rozwoju technologii na danym terenie (por. Warschat i inni 1999). Wiąże się on m.in. z potencjałem tkwiącym w jednostkach akademickich w zakresie tworzenia wiedzy społecznie użytecznej, która możliwa jest do wykorzystania w praktyce.

Pogłębienie świadomości znaczenia wiedzy zarówno dla gospodarki, jak i dla społeczeństwa zwiększyło oczekiwania względem szkół

² W okresie tym pojawił się też termin „inwestowanie w kapitał ludzki”, definiowany zarówno w kontekście edukacji formalnej, jak i nieformalnego kształcenia zawodowego.

wyższych, które od końca XX wieku traktowane są jako klucz do ciągłego wzrostu narodowych gospodarek (por. George 2006).

Pozorna sprzeczność interesów?

Pisząc o roli uniwersytetów w rozwoju regionów, nie można nie wspomnieć o koncepcji spirali interakcyjnej prof. Johna Goddarda, uwzględniającej model wartości dodanej interakcji region – uniwersytet w cyklu: badania, nauczanie, usługi dla społeczności lokalnej. Wyróżniony trójkąt: władza regionalna, technologia (bądź zaproponowana przez mnie przedsiębiorczość), szkolnictwo wyższe, łączy w sobie trzy elementy, których uwzględnienie wydaje się konieczne w procesie budowania modelu oczekiwań względem funkcjonowania uniwersytetów. Opinie reprezentantów tych trzech środowisk wydają się niezwykle ważne z kilku powodów. Po pierwsze są to trzej aktorzy, którzy współcześnie uważani są za kluczowych regionalnych graczy. Po drugie ich działania sprzyjać mogą wzrostowi gospodarczemu i spójności społecznej bądź je hamować. Po trzecie ich wzajemne oczekiwania wyznaczają pole działań współpartnerów, mobilizując ich aktywność lub ją ograniczając.

Badani reprezentanci biznesu, administracji i świata nauki w różny sposób definiują kluczowe zadania uniwersytetów. Przedstawiciele instytucji akademickich najczęściej charakteryzują cele swojego działania z perspektywy klasycznej, zwracając uwagę na dwie typowe funkcje pełnione przez uczelnie. Pierwsza z nich wiąże się z prowadzeniem badań podstawowych, druga – z kształceniem studentów z zachowaniem formuły łączenia praktyki badawczej z nauczaniem. Reprezentanci władz regionalnych najczęściej deklarują konieczność takiego przygotowania absolwentów, aby stanowili oni silny argument w negocjacjach z potencjalnymi inwestorami, co łączy się z dostarczeniem przez uczelnie dużej liczby rzetelnie przygotowanych fachowców, rzadko z obszaru nauk humanistycznych. To znów jest sprzeczne z klasyczną wizją humanistycznego uniwersytetu. Zwracają oni ponadto uwagę na potencjalne funkcje doradcze uniwersytetów, głównie w obszarze prowadzonej polityki regionalnej. Przedstawiciele przedsiębiorstw deklarują, że oczekują od instytucji konkretnych, technicznych rozwiązań oraz właściwie przygotowanej kadry, która nie będzie wymagała dodatkowych, dużych inwestycji w przygotowanie do praktycznego wykonywania zawodu.

Rys. 1. Oczekiwania odnośnie do spełnianych przez uniwersytet funkcji



Źródło: Opracowanie własne na podstawie wywiadów pogłębionych

146

Sprzeczne oczekiwania są widoczne na styku każdego z sektorów. Można zatem powiedzieć, że w nie najlepszej sytuacji znajduje się współczesny uniwersytet, który powinien realizować narzucone cele z poziomu kraju, regionu czy innych grup, takich jak kandydaci na studia czy pracodawcy, a do tego powinien pogodzić zróżnicowane motywy z własną, zakorzenioną w tradycji misją.

Z drugiej strony na podstawie wypowiedzi badanych wyróżnić można szereg intersubiektywnych stwierdzeń charakteryzujących współczesny „typ idealny” uniwersytetu. W zasadzie istnieje powszechna zgoda wśród badanych reprezentantów środowiska akademickiego, przedsiębiorstw, jak i wśród przedstawicieli władzy regionalnej, że kształcenie uniwersyteckie powinno mieć charakter ogólny, maksymalnie szeroki i daleki od ścisłego specjalizowania w jednej, wąskiej dziedzinie. Specyfika tegoż kształcenia, zgodnie z tradycyjnym podejściem, sięgającym korzeniami koncepcji siedmiu sztuk wyzwolonych, polegać powinna na łączeniu pewnej niezbędnej wiedzy o charakterze ogólnym z wiedzą specyficzną dla danej dziedziny. Takim kanonem wiedzy wedle badanych jest przykładowo matematyka i filozofia, która powinna się znajdować w zasadzie w każdym uniwersyteckim programie nauczania.

Co interesujące, zarówno przedstawiciele środowiska akademickiego, jak i przedstawiciele przedsiębiorstw, krytycznie odnoszą się do koncepcji zawężania kształcenia uniwersyteckiego do pewnych wiadomości specjalistycznych, rzekomo rynkowo niszowych, podkreśla-

jąc konieczność zachowania dużej ogólności obowiązującego kanonu przedmiotów (dobrej podbudowy teoretycznej), z założeniem możliwości uzupełniania go w ramach specjalizacji. Ponadto uniwersytet, zdaniem badanych, powinien przygotowywać przyszłych pracowników do funkcjonowania w szeroko rozumianej sferze nauki, badań naukowych, rozwoju naukowego, stąd absolwent wzorcowy posiadac powinien nadmienione już kompetencje dodatkowe, takie jak umiejętność zastosowania metody naukowej, ukierunkowanie na rozwój. Kluczowe zadania uniwersytetu nie powinny być związane z prosto rozumianym kreowaniem siły roboczej na potrzeby gospodarki czy to regionalnej, czy ogólnokrajowej. Polegać powinny raczej z jednej strony na selekcji elit, które to elity na dalszym etapie zasilą górne partie układu stratyfikacji zawodowej, tym samym niejako współtworząc, a nie tylko „zaspokajając” rynek pracy. Z drugiej strony zogniskowane powinno zostać na formowaniu maksymalnie elastycznego absolwenta, którego przygotowanie do wykonywania danego zawodu będzie ze sobą niosło jak najniższe koszty.

Podsumowując, zdaniem badanych uniwersytet powinien więc edukować głównie mobilnych (przestrzennie i intelektualnie) absolwentów o szerokim profilu wykształcenia.

Decydenci regionalni z sektora administracyjno-samorządowego zazwyczaj definiują uniwersytet, odwołując się do funkcji dodatkowych, które uniwersytet skonstrastowany zazwyczaj ze szkołą wyższą zawodową powinien spełniać. Funkcje te w większości wypadków związane były z pewnymi zadaniami o charakterze konsultacyjnym. Uniwersytet w rozumieniu przedstawicieli władz regionalnych powinien być gotowy do podjęcia wyzwania, jakim jest dostarczanie decydom wiedzy o charakterze eksperckim, która to wiedza mogłaby zostać wykorzystana jako podstawa do podejmowania kluczowych decyzji w regionie. Uniwersytet jest więc tzw. „ekspertem od spraw beznadziejnych” (decydent regionalny), który powinien się zajmować zadaniami niekoniecznie o charakterze komercyjnym, rynkowym, ale raczej odpowiadać na pytania, na które rzetelnej odpowiedzi nie jest w stanie, ze względów merytorycznych, dostarczyć rynek usług komercyjnych. Jest też nie tyle regionalnym „usługodawcą”, ale przede wszystkim współautorem wizji rozwoju regionu.

Na koniec warto zwrócić uwagę, że instytucje posiadające miano uniwersytetu nieraz w sposób machinalny kategoryzowane są przez zewnętrznych odbiorców jako instytucje lepsze, nauczająco-wychowujące (innymi słowy takie, jakie prospektywnie powinny być w opiniach respondentów), tym samym pozycjonowane są jako „grupa” odniesienia dla innych szkół wyższych w regionie. Ta „lepszość” uniwer-

sytetu coraz rzadziej wiązana jest tylko i wyłącznie z jego nazwą, a coraz częściej wymaga udowodnienia osiągnięć (efektów pracy), które o nadmienionej „uniwersyteckości” świadczą. Tym samym decydenci lokalni skłonni są dawać uniwersytetom tradycyjną swobodę w ich działaniu, równocześnie stawiając przed nimi zdecydowanie wyższe wymagania niż przed innymi szkołami wyższymi.

Próba otwarcia uniwersytetu na region – wnioski z badań

Badani eksperci podkreślając problematyczność współpracy pomiędzy uniwersytetem a administracją i regionalnymi przedsiębiorstwami, określili pewne kierunki działania, które – ich zdaniem – sprzyjałyby większej otwartości szkół na środowisko lokalne. Przykłady te oczywiście nie wyczerpują wszystkich możliwych poziomów otwarcia, jednak wydają się budującymi egzemplifikacjami tego, w jaki sposób nie tracąc swojej „uniwersyteckości”, szkoły wyższe mogą, choć częściowo, spełniać wyznaczane im dzisiaj zadania.

Pierwszy z postulatów odnosi się do prowadzenia publicznej debaty akademickiej na tematy ważne nie tylko dla regionu, ale i całego społeczeństwa. Tematy te, współcześnie często poruszane na łamach prasy, nie zawsze w sposób wystarczająco rzetelny, wymagają przedyskutowania przez autorytety akademickie. Potrzebę taką zgłaszają i przedstawiciele przedsiębiorstw, i sami decydenci regionalni, którzy niejednokrotnie stają przed problemami niemożliwymi do rozwiązania bez uciekania się do wiedzy specjalistów. Problemy te, zazwyczaj o charakterze fundamentalnym, mogą dotyczyć choćby wykorzystywania nowych źródeł energii czy zastosowania nowych technologii bądź w większym zakresie mieć związek z dylematami etycznymi, takimi jak klonowanie czy metoda *in vitro*.

Badani eksperci postulowali ponadto większe otwarcie się uniwersytetów na samą społeczność lokalną, poprzez organizację inicjatyw promujących naukę (drzwi otwarte, dni nauki, spotkania z uczniami, ogólnie dostępne ogrody botaniczne, muzea, koncerty itp.). Jedną z najnowocześniejszych form promocji zarówno wiedzy w społeczeństwie, jak i samego uniwersytetu są metody wykorzystujące nowe media, w tym przede wszystkim Internet. Znaczna część uczelni amerykańskich umieszcza na swoich stronach portfolio instytucji³ bądź zamiast zwykłych stron internetowych dysponuje rozwiniętymi portalami, na

³ Wirtualne prezentacje uczelni, sposobów nauczania, zasobów materialnych itp.

których zamieszcza najnowsze informacje ze świata nauki lub prowadzi otwartą dyskusję w ramach forum internetowego czy spotkań z przedstawicielami uniwersytetu *online*.

Jednak jednym z najnowszych i najznamienitszych trendów popularyzatorskich pojawiających się w świecie akademickim jest udostępnianie tzw. otwartych zasobów edukacyjnych (*open courseware*), jak w wypadku Massachusetts Institute of Technology, który umożliwia korzystanie z szerokiego zakresu materiałów dydaktycznych (w tym i sylabusów) przygotowanych przez pracowników MIT.

Wielokrotnie wspomniany już trend do otwierania się uniwersytetów na otoczenie regionalne powinien być w sposób szczególny obecny w zwiększaniu zaangażowania szkół w kształcenie o charakterze ustawicznym. Mówiąc o kształceniu ustawicznym, nie mam na myśli tylko i wyłącznie kształcenia zawodowego, ale też myślę o wszelkich działaniach skierowanych zarówno do najmłodszych (np. Uniwersytet Dziecięcy, kursy dla młodzieży licealnej), jak i do najstarszych grup (Uniwersytet Trzeciego Wieku).

Badani eksperci, a w szczególności regionalni decydenci, zwracają uwagę na słabe wykorzystanie potencjału samych studentów dla rozwoju regionu. Potencjał ten wiąże się nie tylko z zaangażowaniem obywatelskim czy wolontariatem, ale głównie z wykorzystaniem prac magisterskich i dyplomowych do rozwiązywania problemów o charakterze praktycznym z zastosowaniem metod naukowych. Brak mechanizmu rejestrowania zgłoszeń zapotrzebowania na prace dyplomowe, a także brak inicjatywy w tym zakresie ze strony samej uczelni, skutkuje z jednej strony produkowaniem masy bezużytecznych rozpraw, z drugiej zaś – istnieniem wielu względnie prostych do rozwiązania w ramach pracy badawczej problemów w regionie, które jak dotąd nie zostały jeszcze zbadane⁴.

Otwarcie się uniwersytetu, zdaniem ekspertów, nie powinno mieć charakteru jednostronnego. W trójporozumieniu: biznes – administracja – uniwersytet powinno się dążyć do włączenia przedstawicieli pracodawców w sam proces tworzenia programów nauczania czy, na dalszym etapie, ich ewaluacji. Kontakty ze światem biznesu powinny się zająć także w ramach międzysektorowych związków personalnych, opartych choćby na osobie doktoranta, który współpracuje zarówno z uniwersytetem, jak i z sektorem przedsiębiorstw. Innym sposobem zacieśnienia relacji pomiędzy biznesem a uniwersytetem w for-

⁴ Na prace takie czeka m.in. sektor pomocy i integracji społecznej czy choćby urzędy pracy.

mie karier mieszanych jest zatrudnianie w celu prowadzenia specjalistycznych, praktycznych zajęć przedstawicieli świata biznesu.

W Anglii spotkaliśmy takiego stypendystę z Mark & Spencer, który był oddelegowany do pracy w tym *college* na okres chyba dwóch lat. Jego macierzysta firma płaciła mu tę samą pensję, tylko że on nie pracował w firmie, tylko właśnie w tym *college*. (Przedstawiciel przedsiębiorstw)

Reprezentanci władzy regionalnej i przedsiębiorstw zwrócili ponadto uwagę na konieczność wielowymiarowego spojrzenia na procesy, które mają miejsce w regionie. Takie spojrzenie uzyskać można jedynie dzięki współpracy w ramach partnerstw regionalnych. Partnerstwa te powstają nie tylko w celu wdrożenia zaplanowanych inicjatyw, ale służą przede wszystkim wzajemnemu poznaniu aktorów i ustaleniu przyszłych zasad komunikacji. Zacieśniają też więzy pomiędzy nimi.

Powinien się zdecydowanie bardziej angażować w wszelkiego rodzaju projekty, gdzie jest wielu partnerów, wśród których byłby również uniwersytet, tzn. partnerów oczywiście regionalnych, jesteście bądź co bądź w Krakowie i tutaj takie partnerstwo jest nieodzowne z urzędnikami, bo to jest inna rasa, i takie partnerstwo powoduje, i taki wspólny projekt narzuca zdecydowanie konieczność skomunikowania się. (Przedstawiciel przedsiębiorstw)

150

Zakończenie

Znaczenie uniwersytetów dla społeczności i regionów ze szczególną uwagą podkreślane jest w kontekście krajów rozwijających się bądź uczelni finansowanych ze środków regionalnych (np. uniwersytety stanowe w Stanach Zjednoczonych). W krajach rozwiniętych jest to najczęściej element drugoplanowej roli szkół, które zazwyczaj posiadają międzynarodowe aspiracje (por. Laredo 2007). Podobnie w Polsce, relacje regionalne podkreślane są częściej przez uczelnie prywatne, w momencie koncentracji szkoły wyższej wokół pewnej niszy rynkowej, jaką prezentuje dana społeczność regionalna, bądź mniejsze szkoły publiczne (częściej wyższe szkoły zawodowe niż same uniwersytety).

Promowany w ostatnich latach przez Komisję Europejską regionalizm uniwersytetu nie może być mylony z jego regionalizacją. Ograniczenie uczelni do spełniania prosto rozumianej funkcji usługowej, do czego dążą przedstawiciele niektórych środowisk, nie wydaje się rozwiązaniem ani przemyślanym, ani przynoszącym korzyści uwikłanym we współpracę aktorom. Takim rozwiązaniem jest natomiast omawiany w artykule model trójstronnej współpracy na rzecz rozwoju regio-

nu, klarownie określający wymagania względem poszczególnych podmiotów. Szkoła wyższa, dysponująca zazwyczaj szerokim zasobem kapitału społecznego, może pełnić w tym partnerstwie, jak i poza nim w regionie funkcje negocjacyjne. Mówiąc odważniej, uniwersytet pełnić może zadania regionalnego stabilizatora i negocjatora w kontaktach między podmiotami, współtworząc politykę regionalną i pozwalając na współtworzenie polityki wewnątrz uniwersytetu podmiotom zewnętrznym. Zadania jego nie mogą natomiast zostać ograniczone do prosto rozumianej „produkcji kadr” na potrzeby lokalne.

Bibliografia

- Aitkin, Murray, Anderson, David, Hinde, John (1981), *J. Royal Statist. Soc., Series A*, 144.
- Arbo, Peter (2005), Paper presented at international seminar, Karlstad Uni., Sweden, Oct. 4-5 [online], <https://www.intra.kau.se/document> [10 sierpnia 2008].
- Barnett, Ronald (1997), *Towards a Higher Education for a New Century*, Institute of Education, University of London.
- Bassi, Lauri J., McMurrer Daniel P., (2008), *Toward a Human Capital Measurement Methodology*, „Advances in Developing Human Resources”, 10 (6), s. 863-881.
- Bauman, Teresa (2003), *Zagrożona tożsamość uniwersytetu*, [w:] A. Ładyżyński, J. Raińczuk (red.), *Uniwersytet – między tradycją a wyzwaniem współczesności*, Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”, s. 53-68.
- Becker, Garry S., Murphy, Kevin M., Tamura, Robert (2005), *Human Capital, Fertility and Economic Growth*, „The Journal of Political Economy”, 98 (5 part 2), s. 12-37.
- Brennan, John (2008), *Higher Education and Social Change*, „Higher Education: The International Journal of Higher Education and Educational Planning”, 56 (3), s. 381-393.
- Chan, Adrienne S. (2005), *Policy Discourses and Changing Practice: Diversity and the University-college*, „Higher Education: The International Journal of Higher Education and Educational Planning”, 50 (1), s. 121-157.
- Carneiro, Pedro, Heckman, James (2003), *Human Capital Policy*, IZA Discussion Paper Series, 821.
- Cichy, Krzysztof (2008), *Kapitał ludzki i postęp techniczny jako determinanty wzrostu gospodarczego*, Instytut Wiedzy i Innowacji, Warszawa.
- Dudziak, Małgorzata, Jelonek, Magdalena, Krupnik, Seweryn, Worek, Barbara. (2008), *Budowanie regionalnego partnerstwa dla kształcenia przez całe życie w Małopolsce: szanse i wyzwania*, [w:] Jarosław Górniak, Barbara Worek (red.), *Kształcenie przez całe życie: perspektywa Małopolski*, Kraków: WUP, s. 125-144.
- Dziedziczak-Foltyn, Agnieszka, Prorok, Lucyna (2008), *Szkolnictwo wyższe i nauka w strategiach rozwoju społeczno-gospodarczego Polski i regionu (na przykładzie województwa łódzkiego)*, [w:] Krzysztof Leja (red.), *Społeczna Odpowiedzialność Uczelni*, Gdańsk: Fundacja Rektorów Polskich, s. 135-156.

- Fukuyama, Francis (2003), *Kapitał społeczny*, [w:] Lawrence E. Harrison, Samuel P. Huntington (red.), *Kultura ma znaczenie*, Zysk i S-ka. [169-187]
- Galvin, Patrick F. (1999), *The Politics of Research on Educational Productivity*, „Educational Policy”, 13, s. 136-151.
- Gornitzka, Ase, Kogan, Maurice, Amaral, Alberto (2005), *Reform and Change In Higher Education. Analysing Policy Implementation*, New York: Springer.
- Galar, Roman (1998), *Uniwersytet jako narzędzie adaptacji cywilizacyjnych*, [w:] Henryk Samsonowicz (red.), *Idea uniwersytetu u schyłku tysiąclecia*, Warszawa: Fundacja na Rzecz Nauki Polskiej, s. 125-126.
- George, Elizabeth St. (2006), *Positioning Higher Education for the Knowledge Based Economy*, „Higher Education”, 52, s. 589-610.
- Gorzelał, Grzegorz (2006), *Ocena strategii rozwoju regionu – wykorzystanie modelu czterech kapitałów na przykładzie województwa lubuskiego*, „Studia Regionalne i Lokalne”, 3, s. 67-82.
- Gorzelał, Grzegorz (2008), *Strategiczne kierunki rozwoju Polski wschodniej*, http://www.mrr.gov.pl/polityka_regionalna/SRPW_2020/Dokumenty%20i%20ekspertyzy/Strony/dokumenty.aspx.
- Heinze, Torben, Knill, Christoph (2008), *Analysing the Differential Impact of the Bologna Process: Theoretical Considerations on National Conditions for International Policy Convergence*, „High. Educ.”, 56 (4), s. 493-510.
- Krajewski, Mirosław (2004), *Europejski obszar szkolnictwa wyższego*, Płock: Wydawnictwo Naukowe „Novum”.
- Laredo, Philippe (2007), *Toward a Third Mission of Universities, Presented at the Regional Seminar „Globalizing Knowledge: European and North American Regions and Policies ad Dressing the Priority Issues of other UNESCO Regions”*, UNESCO Headquarters, Paris.
- Laitner, John (1993), *Long-Run Growth and Human Capital*, “Canadian Journal of Economics”, 26 (4), s. 796-814.
- Marton, Susan (2005), *Implementing the Triple Helix: The Academic Response to Changing University – Industry – Government Relations in Sweden*, [w:] Ase Gornitzka, Maurice Kogan, Alberto Amaral, *Reform and Change in Higher Education. Analysing Policy Implementation*, New York: Springer, s. 325-342.
- Massen, Peter, Olsen, Johan P. (2007), *University Dynamics and European Integration*, New York: Springer.
- Leydesdorff, Loet, Etkowitz, Henry (1996), *Emergence of a Triple Helix of University – Industry – Government Relations*, „Science and Public Policy”, 25 (3), s. 279-286.
- Poole, William (2005), *Improving Productivity in Higher Education*, Webster University.
- Rhoades, Gary (2001), *Managing Productivity in an Academic Institution: Rethinking the Whom, Which, What, and Whose of Productivity*, „Research in Higher Education”, 42 (5), s. 619-632.
- Putnam, Robert (1995), *Bowling alone: America’s declining social capital*, “Journal of Democracy”, 6, s. 65-78.
- Samsonowicz, Henryk (2008), *Spoleczna odpowiedzialność uczelni*, [w:] Krzysztof Leja (red.), *Spoleczna Odpowiedzialność Uczelni*, Gdańsk: Fundacja Rektorów Polskich, s. 9-12.

- Sławek, Tadeusz (2002), *Antygonia w świecie korporacji. Rozważania o uniwersytecie i czasach obecnych*, Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Solska, Ewa (2008), *Zmierzch kultury uniwersytetu?*, [w:] Krzysztof Leja (red.), *Społeczna Odpowiedzialność Uczelni*, Gdańsk: Fundacja Rektorów Polskich, s. 73-87.
- Temple, Jonathan (2001), *Growth effects on education and social capital in OECD countries*, Discussion Paper, No. 01/520, OECD.
- Thaman, Kona (2007), *The Role of Higher Education in Regional Development in Pacific Island Countries with Specific Reference to the University of the South Pacific*, Presented at the Regional Seminar „Competition, Cooperation and Change in the Academic Profession: Shaping Higher Education’s Contribution to Knowledge and Research”, Hangzhou, China.
- Warschat, Joachim, Wagner, Kristiana, Hauss, Ilia (1999), *Measurement System for the Evaluation of R&D Knowledge in the Engineering Sector*, Report on Workshop Intellectual Capital/Intangible Investment 22nd November 1999, European Commission.
- Woźnicki, Jerzy (2007), *Uczelnie akademickie jako instytucje życia publicznego*, Warszawa: Fundacja Rektorów Polskich.



Magdalena Jelonek is a PhD student in the Department for The Sociology of Commerce, Education, and Methods of Social Research at the Jagiellonian University. She was awarded from the Adam Krzyżanowski Fund. She graduated in Sociology at the Jagiellonian University (Sociology of Commerce and Market Research) and in the Pedagogy at the Pedagogical University of Cracow (Social Work). She is a lecturer at the Tischner European University (methodology of social research, quantitative methods, advanced data analysis). Her main research interests are: methodology and advanced analysis, sociology of education, quality in education, and analysis of productivity in higher education. She is the author of numerous diagnoses of social situations (a diagnosis of Krakow’s education system, etc.). She has participated in many research projects, including a mid-term evaluation of Action 1.2 and 1.3 of the “Human Resources Development 2004-2006” Sectoral Operational Program, and studies for diagnosing life-long learning in the Małopolska Voivodship. She is also co-author of the “Conditions for the introduction of performance audit (evaluation) in the Polish administration” report for the Ministry of Finance.

Abstract

The University as a Regional Partner. The Recipient, a Company or a Key Player?

The purpose of this article is to analyse the relationship between the key regional actors (from both businesses and local government) and the university. These relations will be characterised on the basis of the attempt to reconstruct and compare the objectives of the actions of individual actors (regional decision makers – companies – university). The theoretical concepts are supported by em-

pirical data collected under a MNiSW research grant entitled “Social productivity in higher education. The new concept of learning productivity” (in-depth interviews with key representatives of universities, local government and businesses). As a result I attempt to answer both a scientific and a broad social question: how can the university “open up” to its social environment, and in what areas can it be the opening of the greatest benefits for the university and the region.

Keywords

University, region, regional co-operation.